

ROTHENBRUNNEN

Il grond plazzal al tunnel «Isla Bella». FOTO UFFIZI FEDERAL DA VIAS

Portas avertas al plazzal «Isla Bella»

L'uffizi federal da vias envida ils 26 d'avust 2023 al di da las portas avertas sin il plazzal grond «Isla Bella». Quai scriva l'uffizi en ina comunicaziun a las medias.

Il vast project da construcziun sin la A13 tranter Rothenbrunnen e La Punt/Reichenau cumpiglia tranter auter lavurs da sanaziun e mantegniment dals trassés e dals tunnels «Plazzas» ed «Isla Bella». Ultra da quai vegn bajegiada ina gallaria da segirtad da 2,5 km lunghezza per il tunnel «Isla Bella».

Tras questa gallaria, ch'è anc en construcziun, pon las visitadras ed ils visitaders far sonda ina guida. Plinavant datti in program per uffants, ina preschentaziun da las maschinas ed ustaria cun gril sin il plazzal.

Il plazzal è cuntanschibel be a pe u cun in shuttle gratuit che parta mintga quart d'ura da la staziun e dal parcadi dal center da traffic da camiuns pesants a Rothenbrunnen/Giuvaulta. I n'è betg pussibel da vegnir cun l'agen auto al plazzal. Per la visita da la gallaria da segirtad èsi cusseglià da trair en buns chalzers. L'occurrenza ha lieu davent las 9.00 fin las 16.00 da mintg'aura. (cdm/fmr)

GRISCHUN

Basa giuridica per il e-voting

La regenza grischuna ha mess en vigur per il 1. da schaner 2024 la revisiun parziala da la Lescha davart ils dretgs politics en il chantun Grischun ed ha plinavant approvà la revisiun parziala da l'ordinaziun respectiva. Uschia ha la regenza stgaffi la basa giuridica per far emprovas cun la votaziun electronica (e-voting) en il chantun Grischun, sco ch'ella scriva en ina comunicaziun.

Ultra da l'admissiun generala da la votaziun electronica cuntegna la revisiun ina procedura d'annunzia per persunas che vulan utilisar il e-voting sco er ina procedura d'annunzia serrada (procedura da propostas) per elecziuns d'autoritads sin plaun chantunale u regional en la procedura da maiorz a l'urna.

En il rom d'in manaschi d'emprova vul il Grischun pussibilitar a partir da l'onn 2024 la votaziun electronica en sis vischnancas da pilot. Actualmain vegnan exequidas las lavurs preparatorias correspundentas. (cdm/fmr)

LA CIFRA DAL DI

63
persunas

èn najadas l'onn 2022 en ils lais, flums e bogns svizzers. Quai ha la Societad svizra da salvament (SSS) communitgà dacurt. Uschia èn tantas persunas disgraziadas en l'aua sco dapi l'onn 2003 (cun la stada da chaliras) betg pli. L'organisaziun declera questa cifra sur la media cun la blera gliud ch'ha passentà pervi da las chaliras il temp liber sper u en l'aua. (cdm/fmr)

Per la publicaziun da Dumenic Andry ha l'illustratura Pia Valär dissegnà in entir catalog dad objects divers – p.ex. differentas forschs ed in cuntè (surtant) en il chapitel «Oter». ILLUSTRAZIUNS PIA VALÄR/CHASA EDITURA RUMANTSCHA

Sabientschas cun laders ed asens

Cudeschs èn laders – cunzunt ils cudeschs ch'èn schlets. Quels engolan numnadain il temp. Quai pretenda il proverbio «Il plü grand lader ais ün nosch cudesch». Però il cudesch «Zina zina zana» da Dumenic Andry, cumpari questa stad en la Chasa Editura Rumantscha, n'è definitivamain betg in tal lader, perquai ch'el è spiertus ed enritgind – e perquai ch'el fa simplamain cuturella.

SILVANA DERUNGS/FMR

Il cudesch «Zina zina zana» descriva ed analysescha proverbis rumantschs. En texts curts, ordinads alfabeticamain tenor tema (dad «Agnè» sur «Derivanza» fin tar il «Vin») fa Dumenic Andry mintgamai in pitschen excurs: el declera la significaziun dals proverbis, el als cumparegia cun autras linguas, el cumbina ils proverbis cun scenas or da la litteratura mundiala e rumantscha ed el als metta en connex cun situaziuns dal mintgadi. Sco per exempel fa el quai cun il tema actual da las vacanzas, en il chapitel «Viagiari»:

«As tramett'ün asen sur il mar, schi sco scort hom tuorn'el d'invar.» Hozindi nu's trametta asens sur mar, els van sves, e quai in scossas. E da tuot las varts vana. Svelt posta e svelt parti. Il proverbio parta da l'idea cha viagiari haja ün sen, nempe quel da rivir o schlargiar l'orizont dals viagiatur. Ma il viagiari ha güst hozindi tuot otras funcziuns. Bler nu vöglian savair novuas da las destinaziuns e chosas incunischaintas e nu vöglian imprender daplù co quai chi san o nu san. (p.101)

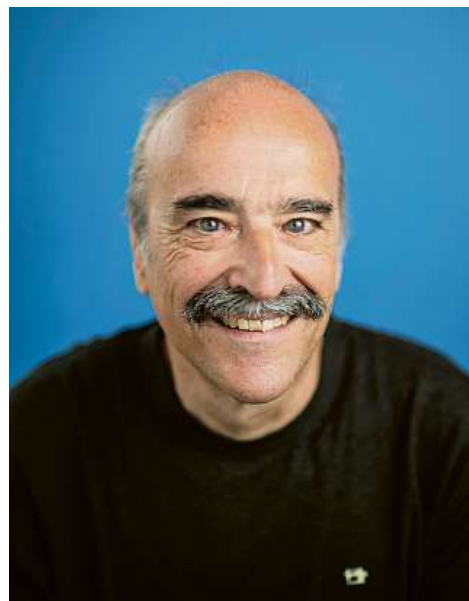
L'autur fa la punt proverbiala

Er ina u l'autra morsa na manca betg en ses texts. Ma gist quai, sper la spiertusadad linguistica e stilistica, fa ora l'essenza da quest pli nov cudesch da Dumenic Andry. Pertge duess jau leger uschiglio ina collecziun da proverbis? Tge ma porta ozendi in text sur da proverbis da l'ultim tschientaner, sche jau na sai betg co, nua ed en tge situaziun applitgar quel proverbio?

Ensem cun ils proverbis, ina part da la cultura populara e litterara, ans porscha Dumenic Andry pia questa punt per far il pass sur la simpla sentenzia ora. El ans dat il stimol per pensar vinavant, el ans fa surrir ed ans lascha era sentir traplads, el ans confrunta cun ils stereotips che sa chattan davos tscherts proverbis, ma apunta er en noss chaus. E tuttina: «Proverbis han radschun, scha na ün, schi ün oter», scriva Dumenic Andry sez en in tun proverbial, però er cun in tschegn d'egl.

Illustraziuns che cumpletteschan

Autras tschegnadas senza blers peds derivan da las illustraziuns da Pia Valär: igl è ina sort catalog dad objects dissegnads cun rispli a mo-

L'autur Dumenic Andry. FOTO MAYK WENDT

da realistica. L'illustratura ha chapì da betg dissegnar scenas dals proverbis, mabain da cumpletter il cudesch – ch'è plain sabientschas pli u main sabias – cun ina glista da chaussas pli u main nizzaivlas.

L'arranchament da quella illustraziun po esser evident, p.ex. dus egl da poppas en il chapitel «Bel» ubain figuras d'utschels en il chapitel «Chabgia». Però ils egl da la poppa guardan vi sin la proxima pagina, intitulada cun «Buonder». E sut «Chabgia» sa chatta anc l'illustraziun dad in medagliun cun lien la fotografia dad in um ... forsa il consort piglià en la chabgia?

Levezza ed acribia

Il cudesch «Zina zina zana» tegna quint da las funtaunas dals proverbis e da la litteratura citada. Ed el fa quai cun metter inqual annotaziun tar ils singuls texts curts. Da cumbinar la levezza dals texts da Dumenic Andry cun si'acribia scientifica po esser ina sfida tar la lectura. Ins po sa dumandar, sch'i dovra insumma quella exactadad per in cudesch dal format «Ord Chadaina» da la Chasa Editura Rumantscha, ina retscha da publicaziuns che duai tenor definiziun pussibilitar da «scrivere ord chadaina».

Però: la finala tutga era la precisun tar la libertad da pudair scrivere ord chadaina. Impaginond las annotaziuns laterals a moda verticala ha la grafica Theres Jörger chattà ina soluziun magari nunusitada, però frestga e simpatica. Il medem vala era per l'idea da plazzar amez il cudesch il chapitel spezial «Fain svesa prover-

bis». En quest chapitel, marcà opticamain cun in'aura colur da las paginas, dat l'autur ina sort entruidament do-it-yourself, co ch'ins po crear sez proverbis, variar ed adattar quels. I vala dad empruvar, tenor il motto: «Bleras vias mainan a Roma, otras utrò.»

Savair e far

I dat gea persunas che vivan cun proverbis, che pareschan e commenteschan mintga situaziun da la vita cun in proverbio adattà. Autras persunas èn main affinas, strusch ch'ils spruhs èn dad ureglia en, èni puspè svanids, apunta «Zina zina zana, sco chi vegnan vana». Forsa che quest cudesch po gidar da memorisar meglier in, dus proverbis – sper il plaschair da leger insatge divertent ed intelligent. Il plaschair vegn senza dubi spisgentà dal plaschair da l'autur Dumenic Andry per la lingua, per il sun ed il ritem, per scriver, glimar e condensar texts e plets.

«Savair va in rima cun dovaire. Ma minchant eir cun plaschair», formulescha l'autur ina giada en ses cudesch a moda positiva la maxima dal vegl proverbio «Chi sa e nu fa, quel ha dubel puchà». Per fortuna è Dumenic Andry suandà ses dun e ses plaschair da scriver – ed ha fatg.

Glindesdi, ils 28 d'avust a las 18.00, prelegia Dumenic Andry or da «Zina zina zana» en la Biblioteca chantunala a Cuira.

Dumenic Andry, «Zina zina zana». Ord chadaina 9. Chasa Editura Rumantscha, 2023. 108 paginas, vallader.